

Autor: Franz Chocholatý Gröger

Pojem konzervativní revoluce se poprvé objevuje v eseji Ruská antologie Thomase Manna z roku 1921, představitele konzervatismu Výmarské republiky, a prvně byla zkoumán Arminem Mohlerem v práci *Die konservative Revolution in Deutschland 1918-1932*. (Konzervativní revoluce v Německu 1918-1932) z roku 1950. Nutno zdůraznit, že konzervativní revoluce není hnutím výslovně politickým, ale jedná se spíše o ideologické hnutí konzervativních intelektuálů.

Mohler rozčlenil konzervativní spektrum na pět základních skupin, k nimž přiřadil autory nebo autorské skupiny. Tato seskupení jsou: národovecká skupina (die Völkischen), mladokonzervativci (Berlin-okruh A. Moellera van den Bruck, Hamburg- seskupení kol Wilhelma Stapela, München skupina kol Edgara J. Junga, o němž jsem již pojednával), časopis *Die Tat* a jeho šéfredaktor Hans Zehrer, nacionální revolucionáři (tzv. vojácký nacionalismus zastoupený Ernstem Jüngerem a představiteli veškerých polovojenských seskupení) a méně významné skupiny a to tzv. Bündnische (Hans Blüher) a Landvolkbewegung. Specifickou skupinu tvoří tzv. osobnosti, a které z pohledu Mohlera boří kategorie (Oswald Spengler, Thomas Mann, Carl Schmitt a zčásti Hans Blüher a Ernst Jünger). (1) Nechme stranou dvě skupiny Bündnische, Landvolkbewegung a národovce a věnujme pozornost těm, kteří jsou nositeli dominantních myšlenkových postupů buď jako jednotlivci Ernst Jünger či ve dvojicích Othmar Spann a Edgar J. Jung.

Osobou procházející napříč tímto spektrem je Carl Schmitt, patřící k nejvlivnějším právním a politickým myslitelům 20. století. Kdo byl Carl Schmitt? Začínal jako kritik státoprávního pozitivismu (1910 -1916), stal se decizionistou a teoretikem novověkého suverénního státu (1919-1932), nacionálním socialistou a učitelem „konkrétního myšlení řádu a utváření“ (1933-1936). A když byl přesvědčen o konci suverénní státnosti, načrtl „teorii velmocenského

prostoru“ (1937 -1950) stejně jako politiku technicko-industriálního světa (1950-1978). Jedna pozice, nebo mnoho pozic? Každopádně zrcadlo tohoto století. A když v něm toto století vidí i to, co nevidí příliš rádo, není to pouze vina teoretika. (2) Ve svých textech Schmitt nastínil teorii právního decizionismu, tedy nadřazenosti politického rozhodnutí v zájmu státu nad ústavní pořádek. Nepřátelství k liberální demokracii přivedlo katolicky orientovaného Schmitta v prostředí výmarské republiky, které bylo samo o sobě republikánskému zřízení vesměs nepřátelské, do řad a kruhu teoretiků „konzervativní revoluce.“

Narodil se 11. července 1888 v rodině malého podnikatele ve vestfálském městečku Plettenbergu. S rodným městem ležícím v katolické enklávě kolem Münsteru zůstal úzce svázán do konce života, ostatně tu prožil řadu let po druhé světové válce. Studoval práva a politickou vědu v Berlíně, Mnichově a Štrasburku, kde v roce 1910 promoval prací *Über Schuld und Schuldarten* (O vině a druzích viny, vedoucí práce Fritz von Calker) z oblasti trestního práva, kde také v roce 1915 obhájil disertaci a o rok později se tu i habilitoval.(3) V témže roce jako válečný dobrovolník byl převeden k zastupitelství generálního velitelství do Mnichova, 1919 k městskému velitelství. V Mnichově má také svou první profesuru na Handelshochschule München a buď v tomto roce, nebo krátce předtím se seznamuje s básníky Franzem Bleiem, Konradem Weißem, Theodorem Däublerem. Schmitt, obdobně jako básník Däubler, chápal modernu jako epochu ztráty transcendence, jako boj ducha proti postupujícímu světu materialismu a kapitálu, techniky a ekonomie.

V roce 1921 se stal profesorem na univerzitě v Greifswaldu a napsal práci *Die Diktatur. Von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf.*(4) Probírá v ní základy nově ustavené výmarské republiky a klade důraz na funkci říšského prezidenta. Decize bez diskuse ztělesňuje diktaturu. Diktatura může lépe uplatňovat vůli lidu než zákonodárné orgány, protože, soudí Schmitt, může provádět rozhodnutí, aniž by ji někdo omezoval, kdežto parlamenty musí o svých krocích diskutovat a dělat kompromisy: „Je-li stát demokratický, pak každé odmítnutí demokratických principů, každé uplatnění státní moci nezávisle na souhlasu většiny lze označit za diktátorské.“ Podle Schmitta se musí k diktátorskému jednání uchýlit všechny vlády, jež chtějí uskutečnit rozhodný krok. Tento „výjimečný stav“ exekutivu osvobozuje od uplatnění jakéhokoli právního omezení její moci, které by použila za normální okolnosti. Diktatury rozlišuje do dvou typů – diktaturu „komisaře“, kterou nalézáme u Římanů, u Bodina, u komisařů absolutistických knížat nebo u lidových komisařů Francouzské revoluce, kde byla zadána ústavní mocí; jejím smyslem bylo uchránit ústavu dočasnou suspenzí jejích článků. Proti tomu „suverénní diktatura“, zadána ústavodárnou mocí, měla, jako „diktatura proletariátu“ nebo diktatura revolučního Národního shromáždění Francie, vytvořit novou ústavu namísto staré; protože „suverénní“ diktatura je formálně závislá na vůli zadavatele, není možné ji obsahově omezit-fenomén závislé nezávislosti. (5) Při pohledu na výmarskou ústavu mohl Schmitt nazvat její ústavodárné shromáždění „suverénním“ a diktaturu říšského prezidenta podle 48. Čl. Říšské ústavy označit jako diktaturu „komisaře“. (6)

Problematické by bylo, co měly tyto odlišné pojmy znamenat v případě rozpadajícího se ústavního konsensu. Následujícího roku přechází na universitu v Bonnu a vydává knihu *Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität* (Politická teologie) se

známou první větou knihy „Suverénní jen ten, kdo rozhoduje o výjimečném stavu“. Suverenita je zde spojena s krajní nouzí a suverénní je podle ní ten, kdo v krajním případě rozhoduje o veřejném bezpečí a veřejném blahu. Suverénní kompetence se tak stává jednoznačně nedílnou a neomezenou, suverénní je tedy jeden nebo nikdo a suverenita je monopolem v rozhodování, a kdo rozhodoval suverénně činí tak na základě čisté decize, nepostižitelné právem a normou, neboť se rozhoduje v normativním „nic“. (7) Ve svých analýzách „monopolu na rozhodnutí“ se odvolává na Jeana Bodina, otce moderního pojmu suverenity, jako klasický příklad pro ono „decizionistické“ rozhodovací myšlení suveréna, kdy rozhodnutí je tvořeno z normativního nic, není vyvozeno z žádné vyšší pravdy, ale z autority suveréna samotného. Auctoritas, non veritas facit legem – zákony neplatí na základě vztahu k pravdě, ale na základě uznání – to je zásada decizionismu, zde v posledku odůvodněná teologicky. Sdružení decizionismu a výjimečného stavu bylo důsledné. Stát se nyní v jistém smyslu stává tvůrcem práva. „Politická teologie“ měla u Schmitta vlastní, a to několika způsoby interpretovaný, smysl. Měla být a) dějinami pojmů, b) kritikou sekularistických pozemských náboženství a c) theologii polity. „Všechny pregnantní pojmy moderní státovědy jsou sekularizované nelogické pojmy“. (8) Schmitt za politikou stále viděl theologii a metafyziku a bojoval nejen proti ateistickému anarchismu a socialismu, nýbrž také, a to s větší vervou, proti liberalismu jako protivníku stejnou měrou politickému i metafyzickému. V roce 1923 vydává *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus* (Duchovně dějinný stav dnešního parlamentarismu) v níž kritizuje institucionální praktiky liberální politiky a tvrdí, že je ospravedlňuje víra v racionální diskusi a otevřenost. Ovšem ty jsou ve sporu se skutečnou parlamentní stranickou politikou, poněvadž ta bývá výsledkem dohod stranických vůdců na uzavřených setkáních. Parlamentarismus občanského státu měl svůj duchovní princip, svou „ideu“ ve veřejnosti a „diskusi“. (9) Obojí je v moderní masové demokracii zbaveno svého smyslu, místo svobodné konkurence názorů nastoupila propaganda, orientovaná na získání a udržení moci. Veřejnost politických diskusí je nahrazena tajnou politikou jednání za zavřenými dveřmi. Realita parlamentarismu již své „ideji“ neodpovídá. Demokracie nebyla v historii vždy spojena jen s parlamentarismem. Tato aliance vznikla společným bojem proti monarchismu, jehož cílem byla sociální demokracie. Césarismus 19. století předvedl spojení plebiscitní demokracie a diktatury, známé z dob spojení plebsu a Ceasara. „Demokracie je identita vládnoucích a ovládaných“ stejně jako „homogenita“ a spojení plebiscitní demokracie vzniklé mlčenlivým souhlasem ovládaných nebo „aklamací“. Tato kritika vzbudila dojem, jako by byl parlamentarismus překonán a má jen úlohu dekorativní, „jako kdyby někdo pomaloval radiátor ústředního topení červenými plameny“. (10) Umírněněji k této otázce vyzněl spis *Verfassungslehre* z roku 1928.

Dvacátá léta věnoval Schmitt teorii státní suverenity, tuto pozici mění spisem *Der Begriff des Politischen* (Pojem politična) z roku 1927. (11) „Pojem státu předpokládá pojem politična“. Tato první věta spisu popírá tradiční ztotožnění politiky a státu. Stát zvrátil monopol na politično. Politično můžeme nalézt v každé oblasti konání, lhostejno zda se jednalo o hospodářství, kulturu, náboženství nebo vědu. Kriteriem je „odlišení přítele a nepřítele“. (12) Přátelství a nepřítelství je třeba vnímat jako pojem politický, nepřítel byl „veřejný“ nepřítel, ne osobní protivník. Hostis (polemik) nikoliv inimisus (echthros). Politického nepřítel nebylo nutno milovat, avšak také by neměl být ani nenáviděn. Političnu nelze uniknout. Je pluriversum, žádné univerzum. Světový stát ustavující navždy mír a odstraňující politiku je

rozpor v sobě samém. Avšak ani světový stát by neodstranil možnost občanské války a v případě, že by se občanskou válku jednou provždy podařilo odstranit, nebyl by „světový stát“ žádným státem, ale „společnosti konzumu a produkce“. (13) „Všechny pravé politické teorie“ předpokládají „člověka jako zlého“, „zlý“ znamená teologicky „hříšný“, politický „nebezpečný“. Pojem politična mlčky obešel přítele. Ale o soudržnosti politických jednotek, o identitě a homogenitě hovořil Schmitt jinde. „Jádrem politična“ nebylo „nepřítelství“ vůbec, nýbrž odlišení přítele a nepřítele a předpokládá obojí: přítele a „nepřítele“. V oblasti politična nestojí lidé vůči sobě abstraktně jako lidé, nýbrž jako politicky zainteresovaní a politicky determinovaní lidé, jako, vládnoucí a ovládaní, političtí spojenci nebo protivníci, tedy v každém případě v politických kategoriích. Ve sféře politična se nemůže od politična abstrahovat a zanechat jenom všeobecnou lidskou rovnost; stejně tak jako v oblasti ekonomična jsou lidé chápáni jako producenti, konzumenti tedy jen ve specifických ekonomických kategoriích.

V roce 1926 se Schmitt podruhé oženil se Srbkou Duškou Todorovičovou, před tím byl v letech 1916-1924 ženatý se Srbkou Pavlou Dorotičovou. Z tohoto důvodu by, byl exkomunikován z katolické církve. Právník a filosof, jenž byl celý život nadšeným obdivovatelem katolicismu jako „politické formy“ a předobrazu ideje politické reprezentace, který hledal souvislosti mezi politickou teorií a teologií a byl považován za bytostně katolického autora, tedy zůstával vyloučen z přijímání svátostí až do smrti své první ženy v roce 1950. Od roku 1928 působí až do roku 1933 na Handelshochschule v Berlíně. V roce 1930 se seznamuje s Ernstem Jüngerem a jejich přátelství trvá až do Schmittovy smrti.

Schmittovi byl blízký politický katolicismus a straně Centrum (Zentrumspartei) a v letech 1932/1933 byl poradcem prezidiálních kancléřů Franze von Papena a Kurta von Schleichera a v jejich politice byl zapleten až po vypracování konspirativních nouzových plánů připravovaných důstojníky říšské armády v září, prosinci 1932 a lednu 1933. Dne 20.6.1933 provedl kancléř Franz von Papen státní převrat ve Svobodném státě Prusku, které po celou dobu bylo vzorovou německou republikou stabilních vlád sociálního demokrata Otty Brauna od roku 1920 (poslední 4.4.1925-20. 7. 1932), a nechal se jmenovat říšským prezidentem podle čl. 48 ústavy říšským komisařem pro Prusko. Proti tomu vznesla pruská vláda žalobu u Říšského soudního dvora. Schmitt byl právním zástupcem Říše v procesu „Prusko kontra Říše“. 20. 7. 1932 dospělo „poslání nového Pruska o zajištění a prohloubení demokracie v Německu“ ke konci jak prohlásil Otto Braun ve svém posledním rozhovoru s von Schleicherem. Prusko de facto přestalo existovat. (14)

Posledním významným spisem výmarského období je Legalität und Legitimität (Legitimita a legalita) z roku 1932. Práce je na jedné straně útokem na samu legalitu ústavy a na druhé straně je apelem k zabránění možného zneužití legality k účelům odporujících ústavě. Diskutuje otevřeně o možném zákazu KPD a NSDAP a vyslovuje se pro zákaz. Jeho analýza upozornila, zásadně vzato oprávněně, že ústava, která má být neutrální i vůči sobě samé, riskuje své sebezrušení. Varuje Výmarskou republiku před uskutečněním „legální revoluce“, tedy před možností, že strany nepřátelské ústavnímu zřízení obdrží legální cestou moc, politické protivníky vyloučí a „dveře legality“ za sebou zabouchnou. (15) Naléhal na říšského prezidenta Paula von Hindenburga, aby zrušil NSDAP a uvěznil její vůdce a vystupoval proti

těm lidem v katolické straně Centrum, kteří si mysleli, že nacisty lze zvládnout, budou-li muset zformovat koaliční vládu.

Spolupráce ve Viererově komisi pro vypracování zákona o říšském místodržícím (Reichsstatthalter-Gesetz ze 7. dubna 1933). Pak 1.5.1933 vstupuje do NSDAP (členské číslo 2 098 860). V období 1933 – 1936 objevují se jeho články, jako Vůdce ochraňuje právo (Der Führer schützt das Recht, 1934), který můžeme číst jako pokus o ospravedlnění vraždy E. Röhma, nebo Německá právní věda v boji proti židovskému duchu (Die deutsche Rechtswissenschaft im Kampf gegen den jüdischen Geist, 1936), titul, jenž mluví sám za sebe, dosáhly smutné proslulosti.

V té době upouští pojem decizionismus, který ustoupil „konkrétnímu myšlení řádu a utváření“. Na místo decizionistické antitetiky vstoupilo myšlení trojčlenění. Politickým řádem byl (staticky) „stát“, (dynamicky) „hnutí“, (nepoliticky) „národ“, a Schmitt, který do roku 1932 myslel v pochybném případě etatisticky, přiřkl nyní vůdčí roli „hnutí“. Právní myšlení, které až dosud stálo před alternativou „normativismus“, nebo „decizionismus“, bylo rozčleněno triadicky: „normativismus“ „decizionismus“ – „konkrétní myšlení řádu a utváření“. „Utváření“ nebylo přitom ničím víc, než byla dříve decize. Politično se stalo, s odvoláním se na Hauriouovo učení o institucích, institucionálním. (16) Dosud neomezená decize se ukázala jako „výron již předpokládaného řádu“ a dříve samospasitelném decizionism se nalézala v nebezpečí, že „... punktualizací okamžiku mine nehybné bytí, jež je v každém velkém politickém hnutí obsaženo...“ . (17)

V roce 1936 byl Schmitt denuncován v časopise SS „Das Schwarze Korps“ i v „Mitteilungen“ Rosenbergova úřadu: jako katolík, jako přítel Židů, jako protivník NSDAP v legitimitě a legalitě. Ztratil většinu ze svých nacionálně socialistických vysokoškolských politických úřadů, ale až do roku 1945 zůstal profesorem a pruským státním radou. To, co psal v letech třetí říše, bylo ambivalentní, pohyboval se mezi přizpůsobením a podvratnictvím. (18)

Po roce 1936 se Schmitt sám stylizoval do role „přítele“ a „bratra“ velkého Thomase Hobbesa a tak jako byl Hobbes porodníkem suverénního státu, chtěl být Schmitt diagnostikem jeho konce. Schmittův spis Der Leviathan in der Staatslehre der Thomas Hobbes (Leviathan v státovědě Thomase Hobbesa, 1938) prokazoval „nezdar“ tohoto velkého symbolu. „Leviathanem“, kterého Schmitt vykládá čtyřmi způsoby: jako smrtelného boha, jako velkého člověka, jako ne-tvora a jako stroj, se Hobbes pokusil pomocí „mytické totality“ symbolu obnovit politicko-theologickou jednotu státu, kterou zničila náboženská občanská válka. Tím, že Hobbes učinil víru soukromou záležitostí, oddělil vnitřní víru (fides) a vnější vyznání (confessio), narouboval tak „zárodek smrti“, který „zničil mocného Leviathana zevnitř a přemohl smrtelného boha“. (19)

Schmitt upustil od roku 1939 od mezinárodně právní kategorie suverénního národního státu a nahradil ji naukou o „říši“ a „velmocenském prostoru“, která se nalézala v dvojznačné blízkosti k politice dané doby. „Velmocenský prostor“ byl kategorií „dějinné legitimacy“ která odrážela konec staré Evropy a vznik nového světového řádu. Ve spisu Land und Meer (Pevnina a moře, 1942) rozšířil Schmitt teorii světového konfliktu mocností v teorii

novověkého velmocenského uspořádání vůbec. Podle něj bylo toto velmocenské uspořádání založeno na rozdílu pozemských mocností a námořních mocností a našlo svoji konkrétní formu v rovnováze mezi kontinentálními mocnostmi a námořní mocností Anglií. Toto uspořádání ztratilo svoji rovnováhu, nadcházející uspořádání bylo nejisté, neboť technika a průmysl revolucionizovaly představy o prostoru a z prostoru uspořádaného podle rozlišení pevniny a moře se stalo „silové pole lidské energie, aktivity a lidských výkonů“.

V roce 1945 je zatčen, vyslýchán a internován v Norimberku. Stáhl se do ústraní, jakéhosi vnitřního exilu, a prožil zbytek života v rodném Plettenbergu. Napsal zde řadu dalších významných textů, v nichž se soustředil zejména na otázky mezinárodní politiky a práva. Systematický závěr teorie velmocenského prostoru tvoří spis *Der Nomos der Erde* (Nomos země), jenž vyšel v roce 1950. V něm zvolil Schmitt pojem *nomos* v jeho archaickém významu za základní pojem pro vymezení prostoru, pro souvislost práva a prostoru, uspořádání a lokalizace všeho práva. Dějiny dosavadního uspořádání světa byly podle této teorie dějinami uspořádání prostorů, právo a politiku bylo možné určit skrze praakty „brát“, „dělit“ a „požívat“. V epoše před novověkem vedly tyto praakty k předglobálnímu uspořádání prostoru, v době novověku ke globálnímu. Globální uspořádání prostoru bylo zprvu eurocentrické jako první velké dělicí linie mezi Starým a Novým světem (raya, amity line). Tyto linie byly ve 20. století opuštěny vytvořením hemisfér, protikladem Východu a Západu. Stejně jako Pevnina a moře, i *Nomos země* ponechal budoucí uspořádání prostoru nejasné. U Schmitta, který již v roce 1929 umístil techniku jako těžiště 20. století na konec řady dosavadních „neutralizací“ novověku, se stále více prosazoval názor, že „technizace a industrializace... se dnes staly osudem naší země“. S technikou a průmyslem se vynořily mocnosti překonávající samo prostorové uspořádání a radikálně delokalizující, mocnosti, jejichž politické vymezení prostoru nebylo ještě viditelné.“ (20)

Co znamená konec staré státnosti v epoše techniky, se pokusil ukázat v roce 1963 v knize *Die Theorie des Partisanen* (Teorie partyzána). Partyzán je pro Schmitta symbolickou postavou 20. století, jako Lenin a Mao, Giap nebo Che Guevara byli symbolem majícím světodějnou sílu. Na pozadí problematiky politického prostoru, mezinárodní vztahy a otázky přirozenosti a nepřirozenosti zobrazuje vývoj partyzánského hnutí od jeho počátků ve španělské partyzánské válce proti Napoleonovi až do moderní doby, analyzuje Clausewitzovy úvahy o partyzánství, zabývá se vlivem, jež měli na vývoj partyzánského hnutí Lenin, Mao, Stalin, Che Guevara, Castro, zdůrazňujíc, že jedním ze základních znaků partyzána je jeho politická angažovanost. Výchozím bodem je zde věta „válka jako nejextrémnější politický prostředek demonstruje možnost tohoto rozlišení přítele a nepřítele tvořící základ jakékoli politické představy a je proto smysluplná jen potud, pokud toto rozlišení v lidstvu reálně existuje, nebo je aspoň reálně možné.“ Co dokazovalo konec války-souboje a konec *justus hostis* víc než bojovník, jenž se stal politickým bojovníkem, bojujícím proti koloniálnímu útlaku za národní osvobození nebo proletářskou světovou revoluci? Schmitt mu přiřkl „telurickou legitimitu“. Měl své oprávnění jako někdo, kdo bojoval ještě o kus země, kdo byl „jedním z posledních strážců země“. (21) Partyzán se podobá v mnoha rysech duchovně-politickému partyzánu z Jüngerovy eseje z roku 1957 *Waldgang*. „Nepřítel“ se v tomto spise stal pojmem interpretovatelným přinejmenším trojím způsobem. Bylo třeba odlišit „absolutního nepřítele“ rasového a třídního nepřátelství od „relativního“ nebo „konvenčního“ nepřítele“ partyzána,

proti kterému je třeba legitimně bojovat jako proti vetřelci v cizí zemi.

Posledním větším Schmittovým díle je Politische Theologie II. Die Legende von der Erledigung jeder Politischen Theologie (Pojetí politična II.), Politická teologie je pro Schmitta klíčem k porozumění novověku. Novověk byl pro něj „zákonný“ (legální), ale ne již oprávněný“ (legitimní). Byl charakterizován metafyzikou hybridních sebezplnomocnění, pro něž neexistoval žádný původ, nýbrž již jen emancipace, žádné „ovum“, již jen „novum“.

Přestože nemohl učit, udržel si mimořádný vliv na vývoj sociálních a právních věd. Na návštěvy do Plettenbergu k němu putovali filosofové, literáti, právníci i politologové z různých koutů Evropy. Okruh jeho věrných byl skutečně bizarní: našli bychom tu jeho přítele spisovatele Ernsta Jüngera, právního filosofa a socialistu Ernsta-Wolfganga Böckenfördeho, pozdějšího soudce ústavního soudu, filosofa Alexandra Kojéve, levicového historika Reinharta Kosselecka, radikálně-pravicového politologa Armina Mohlera, sociologa Hanno Kestingse a množství dalších předních evropských intelektuálů z různých politických táborů. Publikoval 68 let od roku 1910 do roku 1978. Zemřel na velikonoční neděli 1985.

Smíme ho interpretovat pouze z perspektivy tří let, kdy byl obhájcem bezpráví? Jeho teorie nebyly často lepší než století, ke kterému patřily. Nečteme Hobbese, Machiavelliho nebo Bodina nezávisle na tom, v čem spočívalo jejich aktuální politické zapojení? Dějiny působení jeho idejí ještě nejsou napsány a jejich interpretace je předmětem sporu jako jeho dílo samé. Sám Schmitt v ústraní Plettenbergu pozoroval až do své smrti v roce 1985 se zadostiučiněním, jak se jeho vliv rozšiřuje po světě, a přijímal početné návštěvy svých fanoušků a starých i nových žáků, aniž by mu vadila jejich rozličná politická orientace.

Poznámky:

(1) Urválek Aleš a kol., Dějiny německého a rakouského konzervativního myšlení, Nakladatelství Olomouc. 2009, s.243-244

(2) Ottmann Hennig , Carl Scmitt, in: Ballestren Graf Karl, Ottmann Hennig, Politische Philosophie des 20. Jahrhunderts., Oldenbourg Wissenschaftsverlag München 1990, s.62

(3) Schmitt, C., Über die Schuld und Schuldarten. Breslau 1910.

(4) Die Diktatur. Von dem Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf, München /Leipzig 1921

(5) Die Diktatur. Von dem Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf, Auflage 1978. S.144

(6) Die Diktatur. Von dem Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf, Auflage 1978. S.240

(7) Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität, ,2. Auflage 1934, S. 20,

S.42

(8) Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität, 2. Auflage 1934, S.49

(9) Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus, Auflage, Berlin 1979 S.43

Pozice dnešního parlamentarismu s hlediska dějin ducha, in.: Urválek Aleš a kol., Dějiny německého a rakouského konzervativního myšlení, Nakladatelství Olomouc. 2009, česky překlad str.8-11,34- 38,62-63,81-84.88-90 vydání Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus z r.1996 (1923)

(10) Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus, Auflage, Berlin 1979 S. 35, S. 14, S:22. S.10

(11) Der Begriff des Politischen, v: Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik 58 (1927), S. 1-33, Berlin 1928.

Česky: Pojem politična, OIKOYMENH, CDK Praha Brno 2007 ISBN 978-80-7298-127-42007

(12) Der Begriff des Politischen, München / Leipzig 1932,S.26

(13) Der Begriff des Politischen, München / Leipzig 1932,S.50

(14) Ballestren Graf Karl, Ottmann Hennig, Politische Philosophie des 20. Jahrhunderts,. Oldenbourg Wissenschaftsverlag München 1990 S. 72, S.86

Schoeps Hans-Joachim, Dějiny Pruska, Garamond 2004, ISBN:80-86379-59-0 S.245

Moravcová Dagmar, Výmarská republika,Karolinum Praha 2006 S.195

(15) Legalität und Legitimität, Berlin 1968. S.50 n

(16) Staat, Bewegung, Volk. Die Dreigliederung der politischen Einheit, 2. Auflage 1934 S.12, S. 55 n

(17) Ober die drei Arten des rechtswissenschaftlichen Denkens, Hamburg 1934. S. 35 , S. 8

(18) Ballestren Graf Karl, Ottmann Hennig, Politische Philosophie des 20. Jahrhunderts,. Oldenbourg Wissenschaftsverlag München 1990, S.73-74

(19) Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes. Sinn und Fehlschlag eines politischen Symbols, Ko1n 1982. S. 31, S. 86

(20) Ballestren Graf Karl, Ottmann Hennig, Politische Philosophie des 20. Jahrhunderts,. Oldenbourg Wissenschaftsverlag München 1990, S.76

(21) Theorie des Partisanen. Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen,; 2. Auflage 1975 s.74

Převzato ze stránek **Náš směr**.